

מה נקרא תערובות בענין בורר - שיעור 168

I. מהות המלאכה של בורר

- (א) עיין בבה"ל (שי"ט - ג ד"ה "לאכול") בשם הישועות יעקב דברירת הפסולת נחשבת כתיקון האוכל וכתב עוד דאפילו במקום שא"א להחשיב האוכל כפסולת גמור דהיינו בשני מיני אוכלים מ"מ חשוב מעורב כיון שעל ידי המין השני שנחשב בעינו כפסולת ואין כל אחד מזומן ומוכן לשימושו וממילא הברירה היא תיקון משא"כ בערימה
- (ב) יש לשאול מהא דמפלה בגדיו מכינים (ש"ט"ז - ט) למה לא נאמר דאית ביה משום איסור ברירה (מ"ז סקמ"ז) וגם ניקוי השיניים והגוף מהפסולת שבהם וכן ניקוי כלים ובגדים וגם סחיטת בגדים ופירות אמאי אין בו משום בורר עיין בשמירת שבת כהלכתה (ג - הערה ז) שהביא מהרש"א דמשמע מהשלטי הגבורים (סוף פט"ו דשנת) דהכל תלוי בלשון בני אדם אי קרו ליה בורר או לא
- (ג) עיין באג"ט (ס"ח) שכתב דלדעת המהרש"ל והסמ"ג כשהאוכל נשאר למעלה זה נקרא בורר ולהיפך מרקד אבל לדעת הר"ח אין חילוק ובורר ביד ומרקד כנפה וכברה
- (ד) צריך להיות אוכל מתוך הפסולת וביד ולא לתר ואם חסר אפילו אחת מאלה יש איסור בורר וע"ע בבאר היטב (שי"ט - סק"ז) ובבה"ל (ד"ה "ומניח")

II. אם שייך בורר באופנים אלו

- (א) במחובר - עיין ברבינו חננאל (ע"ד) ובהאגלי טל (מלאכת דש - ז) דאין שייך בורר בדבר המחובר וע"ע בשו"ע (ש"כ - ה) בשם רבינו תם והמ"ב (שכ"ח - סקפ"ד) ובה"ל (ד"ה "לקלוק") וכן במג"א (ש"כ - סק"ז) ובאג"מ (ד - ע"ד צורר - אות ח) דשייך בורר בדבר המחובר ועיין ברמ"א (סוף סימן שכ"ח) דקולף לאכול לאלתר שרי
- (ב) בדברים גדולים - עיין באור שמח (שנת פרק ח - הלכה י"ח) דבדברים גדולים אין שייך בורר ועיין בערוך השלחן (שי"ט - ט) שכתב דבדבר הניכר הרבה לעין יש לחקור אם יש איסור בורר אבל הרמ"א (שי"ט - ג) החמיר בתרומת הדשן (נ"ז) דאפילו בדברים גדולים שייך בורר
- (ג) בדבר לח - עיין בבאר היטב (שי"ט - ז) דמהריט"ץ התיר להסיר הצרעה מן הכוס בשבת מטעם דאין ברירה בלח אם צף למעלה כבר ברור הוא והט"ז (שי"ט - סקי"ד) כתב דאין להסיר הזבובים מן הכוס דה"ל בורר פסולת מתוך אוכל ועיין בספר שביתת השבת (צורר סק"ד)
- (ד) בערימה - עיין בבה"ל (שי"ט - ג ד"ה "לאכול מיד") כשמונח בקערה מין אחד על מין שלמטה ממנו ומסלק המין שלמעלה כדי להגיע למין שלמטה אפילו איסור דרבנן לא שייך בזה ועיין בשביתת שבת (סעיף י"ג) דדוקא כשיודע אנה מונח כל מין זה למעלה וזה למטה ואם לאו הוי בורר והמ"ב (סקט"ו) שכתב "ומחפש אחר בגדו" לא משמע כן
- (ה) במין אחד - עיין בתרומת הדשן (סימן נ"ז) שאין איסור בורר אלא בב' מינים וכ"כ הרמ"א (שי"ט - ג) והמ"ב (סקט"ו) והט"ז כתב (סק"ז) דאפילו במין אחד שייך בורר ודוקא אוכל מתוך פסולת ביד לאלתר מותר או שיקח סתם מן הבא בידו להניח לסעודה אחרת לא נחשב דרך ברירה ועיין בחי"א (ס"ה) דנכון להחמיר כהט"ז אבל

(ו) תערוכת זמנית - כגון שעירבם ע"מ להפרידם מיד וכגון שמערב הסכינים והכפות בידו כדי לקחתו לשלחן ולחלקו שם גם בזה יש משום בורר (שצ"ג סק"ה) ודלא כספר פקודת אלעזר שסובר דכה"ג אין זה נקרא תערוכת כיון שעירבו מתחילה כדי להפרידו מיד ועיין בשו"ת מהרש"ג (ב - ל"ז) דכתב דבורר לא שייך אלא במידי דלאחר שיברור אין הדרך לחזור ולערב הדברים כמו בכל פסולת הנברר מן האוכל וכה"ג היה במלאכת המשכן ולכן מותר לברור פתקא מתוך שאר הפתקאות ועיין בשש"כ (פרק ג - הערה ק"ז) שכתב בשם הרשו"א כי חידוש גדול הוא (מהרש"ג) וראיותיו (מסימן רנ"ט - ז) אינן מוכיחות

(ז) תערוכת במקום קבוע - כגון הרוצה להוציא איזה ספר מבין ספריו אל יעשה כן אלא סמוך לעיונו בו ויש עצה ליעיין בו מעט ואחר כך יניחנו כדי לעיין בו לאחר זמן (הג"מ ד - ע"ד אות י"ג) ותערוכת שייך דוקא שאין שמו כתוב מאחוריו או שיש שם חושך ואין מכיר ספרו וע"ע בשש"כ (ג - הערה ק"ז) דאם הספרים עומדים בארון לפי סדר מסויים לא חשוב מעורב שכל ספר הוא דבר חשוב לעצמו ולמקומו מ"מ אם מונחים בערימה יש איסור בורר ולא כהבה"ל (הג"ל) וספרים המונחים במעורב אסור למיינס על מנת לסדרם במקומם בארון הספרים אבל אם רצונו להסיר את הספרים מעל השלחן והוא לוקח מן הבא לידו כל ספר וספר המונח על גבי השלחן בפני עצמו ומחזירו למקומו בארון מותר

(ח) תערוכת טבעית - כגון עצמות הדגים הקליפות הגרעינים שעירבם בכל אופן יש בזה משום בורר אמנם דעת הים של שלמה שהביאו הבה"ל (שי"ט - ז ד"ה "מתוך") דדברים המחזירים מטבע ברייתם אין בזה משום בורר דכל אלה הם שומר הפרי וחלק מהאוכל וכתב זה רק דרך לימוד זכות

(ט) תערוכת סמוכים - ואינם מעורבים אבל מונחים בלא סדר עיין באגלי טל (סקי"ה) דגדר תערוכת שהפסולת מפסיק בין האוכלים ומשום הכי רצה להתיר קילוף פרי אבל עיין בספר איל משולש (דף ל"ח) בשם כמה גדולי זמננו דהדבר נקבע לפי מה שנראה ומתקבל בהרגשה דאם נראה כקבוצה אחת הרי זה תערוכת ומטעם זה יש סוברים שכלי האכילה המונחים על השלחן לאחר הסעודה בערוב נחשבים כתערוכת כגון בשלום זכר

(י) תערוכת במקום המגע - כגון המשקה של השאלנט על השאלנט והשומן על גבי הרוטב ופרי שחציו רקוב עיין באג"ט (סקי"ה) שתמה על מה שייך בורר בקליפות הפירות שאינו מעורב בו כלל ואפשר בדבר לח יש עירוב יותר ועיין במ"ב (פקס"ז וסק"ה) דהכל נחשב מעורב במקום המגע ולכן מותר לערות המשקה לחוץ ורק כשמגיע לטיפות האחרונות המעורבות בשמרים יש בזה משום בורר (שו"ע שי"ט - י"ד) ועיין שבת (קל"ט:) דשאפו שיכרא ממנא למנא מותר אבל אסור להסיר השומן מהרוטב בצמצום (מ"ז סק"ה וסקס"ז)

(יא) תערוכת בשנים או שלשה - כגון תפוח ורימון או חומש וסידור אין נקרא מעורב עיין בשביתת שבת (סק"ח) שהוכיח משבת (ק"ב:) שעכבר שנפל לבשמים אין בהוצאתו משום בורר ואין להקשות משומן ע"ג מרק דשם שמעורבים במקום המגע נראים כקבוצה אחת ורק משום שניכרים בפ"ע יש להתיר וה"ה חתיכת בשר במרק וחתיכת דגים ברוטב ומלפפונים חמוצים במימיהם

(יב) למעשה יש כמה סוגים בתערוכת (א) תערוכת גמור (ב) תערוכת שומן על הרוטב (ג) תערוכת של קליפת פירות (ד) תערוכת ערימה ועוד ואין לסמוך על דברים שנכתבים בשיעור הזה להלכה וצריך שאלת חכם בכל דבר